

о. Роман Андрійовський, проректор з навчання ДДС

Катехизм УГКЦ навчає, що Єпархія є місцевою Церквою, яка являє єдність Христової Церкви в ієрархічній упорядкованості різних служінь довкола єпископа: пресвітерського і дияконського, монашого і мирянського. Згадку про священство маємо вже у Книзі Буття, де читаємо про Мелхиседека, який був «священником Бога Всевишнього» (пор. Бут 14, 18-20).

У 28 і 29 главах Книги Виходу знаходимо розповідь про встановлення старозавітного священства; вже тоді серед священників була встановлена певна ієрархія, адже Арон був старшим над священниками, тобто «первосвященником». Старозавітній юдейський первосвященик став прообразом новозавітного християнського єпископа.

Як Христос є Главою Церкви, так єпархіальний єпископ є главою єпархії. В особі єпископа в таїнственний та повний спосіб уприсутнює себе Христос як найвищий Первосвященик, Архиєрей та Архипастир своєї Церкви. Тому саме єпископу належить повнота священства. Св. Ігнатій Антіохійський пише:

«Нічого не чинить без єпископа. Коріться єпископові так, як Христос Отцеві, а пресвітерам, як апостолам. ... Тільки та Євхаристія повинна вважатися правдивою, яку звершує єпископ, або той, кому він доручив її служіння. Там де буде єпископ, там має бути і народ, подібно, як там де Христос – там і Католицька Церква. Не дозволено без єпископа ні хрестити, ні звершувати вечерю любові; саме те, що потвердить він, те буде приємне Богові, щоб всяке діло було твердим і безсумнівним».

Єпископ має особливе післанництво – освячувати Божий люд Святими Тайнами, проповідувати Христову Благовість, управляти дорученою йому місцевою Церквою, тобто провадити всіх її вірних до Царства Божого.

Для сповнення цього великого та відповідального завдання єпархіальний єпископ потребує помічників, якими є священнослужителі, монашество та миряни. Кожен вірний під проводом єпископа виконує у Церкві свою особливу місію. Всі вони є членами місцевого церковного організму. Тіло складається з різних членів, які виконують у ньому різні функції. Так само і в єпархіальному організмі існують різноманітні органи, які допомагають його главі – єпископові – у забезпеченні життєдіяльності місцевої Церкви. Особливу роль серед цих органів займають ті, які допомагають єпархіальному єпископові у керівництві єпархією. Це – Єпархіальний собор, Пресвітерська рада, Колегія єпархіальних радників, Душпастирська рада та Протопресвітери (декани). Детальне пояснення того, чим є ці допоміжні органи, а також якими є їхні основні функції, знайдемо у збірнику церковного законодавства – Кодексі Канонів Східних Церков (ККСЦ). Цікаво, що колись збірники канонічних правил називали «Кормчими книгами»: єпископ, який стоїть при стерні, на кормі церковного корабля, для того, щоб безпечно провадити свій корабель серед бурхливих хвиль життя, має користуватися особливими правилами – канонами, які передаються ще від апостольських часів. Єпархіальна курія (інші назви – управління, консисторія) – це адміністративний орган, який допомагає єпархіальному єпископові в управлінні єпархією. Вона складається з різноманітних інституцій (наприклад, канцелярія, економат, архів, відділи, комісії і т.д.). Деякі з них, як вимагає канонічне право, мають існувати обов'язково; інші ж засновуються єпархіальним єпископом відповідно до потреб і особливостей єпархії. Згідно з кан. 243 § 2 ККСЦ до складу єпископської курії входять протосинкел, синкели, судовий вікарій, єпархіальний економ, рада з економічних питань, канцлер, єпархіальні судді, промотор справедливості, захисник вузла, нотарі та інші особи.

Наприклад, звідти дізнаємося, що протосинкел є першою і найважливішою особою після єпархіального єпископа; він є ніби «першим заступником» єпископа і має широкі повноваження (див. канн. 245-251 ККСЦ). Повноваження синкела («заступника єпископа») подібні до повноважень протосинкела, проте обмежені певною територією єпархії або визначеною сферою (монашество, молодь, освіта і т.д. (див. Кан. 248 § 1 ККСЦ).

Канцелярія забезпечує обіг єпископської документації: канцлер з нотарями складають офіційні акти та засвідчують їх дійсність, архіваріус відповідальний за збереження документів (див. канн. 252-261).

Хоча Церква покликана бути спільнотою любові, трапляється, що в повсякденному житті любов зневажають, а справедливість порушують чи заперечують. Тому в Церкві існують правові органи і процедури, завданням яких є оберігати і відновлювати справедливість. Ще апостол Павло наказав християнам з Коринту залагоджувати суперечки в межах спільноти, не звертаючись до світського суду (пор. 1Кор 6, 1-8). Тому Церква, йдучи за цією апостольською традицією, створює Церковні Суди або Трибунали. Для збереження

справедливості у єпархії єпископ іменує Судового вікарія та Суддів, які допомагають йому у судочинстві, а також Промотора справедливості, обов'язком якого є забезпечення громадського добра (його можна прирівняти до обвинувача чи прокурора у цивільному праві). Для справ щодо недійсності Таїнств Священства чи Подружжя в єпархії повинен бути призначений Захисник вузла, обов'язком якого є навести аргументи на захист цих сакраментальних вузлів, якщо вони оспороюються у судовому порядку.

Для сповнення своєї місії у світі Церква користується матеріальними та фінансовими ресурсами. Наприклад, Отці II Ватиканського Собору навчають: «Церковним майном у вузькому розумінні священники нехай розпоряджаються відповідно до його внутрішньої природи й за церковними законами – по можливості за допомогою досвідчених мирян, – і нехай вони завжди призначають його для такої мети, задля якої Церкві дозволено володіти земними благами. А мета ця така: налагодження богослужіння, гідне утримання клиру, а також підтримка справ апостоляту й добротинності, передусім на користь тих, що перебувають у скрутному становищі».

Повноваження єпархіального єпископа в економічній сфері є визначальними, але церковне право вимагає, щоб він підібрав собі відповідних помічників. Для цього в єпархії існує економ (по-іншому, скарбник, завідувач фінансами) та Рада з економічних справ.

Крім Єпархіальної курії, єпископ може користуватися допомогою (за власним бажанням або в певних випадках на вимогу ККСЦ) інших органів чи осіб. Так Пресвітерську Раду складають священники (пресвітери), значна частина яких обирається єпархіальним духовенством; деякі священники є членами цієї Ради завдяки уряду, який вони виконують в єпархії (наприклад, протосинкел, синкели, ректор семінарії і т.д.); ще інших вільно єпископ добирає собі сам. Крім того з тих, хто належить до Пресвітерської Ради, єпархіальний єпископ повинен заснувати Колегію єпархіальних радників (пор. кан. 271 ККСЦ). Ця Колегія має переважно дорадчі функції, але існують випадки, коли вона має вирішальний вплив (наприклад, кан. 1036 § 1 ч. 2 ККСЦ).

II Ватиканський Собор запросив єпископів залучати усі життєві сили єпархії до планування апостоляту і виконання місії Церкви. Для цього у єпархії існує душпастирська рада, яка, як на це вказує її назва, має дорадчі функції: вивчати проблеми душпастирського служіння і пропонувати практичні рішення. Вона складається не лише зі священнослужителів, але й монашества та мирян.

Протопресвітер (декан) – це перший (або головний) пресвітер (священик), поставлений на чолі певної частини єпархії, що об'єднує кілька парафій. Від імені єпархіального єпископа він виконує певні завдання: поряд з координацією душпастирської праці на нього також покладено обов'язок дбати про красу богослужіння і храмів та піклуватися про духовні і навіть матеріальні потреби духовенства (пор. канн. 276-278 ККСЦ).

о. Роман Андрійовський, Єпископська курія й інші єпархіальні структури // СЛОВО №1 (73)